

Ημερίδες Ενδυμασιολογίας - Πρακτικά

6η Ημερίδα / 18 Φεβρουαρίου 2017

Το ένδυμα στη σκηνή και την οθόνη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΔΥΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

Συντονισμός - Επιμέλεια έκδοσης: **Σοφία Παντουβάκη - Μυρσίνη Πήχου**

Επιμέλεια κειμένων: **Αγγελική Κόκκου**

Σχεδιασμός εξωφύλλου: **Μαρίζα Νικολοπούλου**

Σχεδιασμός εντύπου: **Ανδριάννα Μοτάκη**

ISSN: 2732-6969

ISBN: 978-618-85187-5-9

© 2023, Ελληνική Εταιρεία Ενδυμασιολογίας

Περιεχόμενα

Σοφία Παντουβάκη - Μυρσίνη Πήχου

Πρόλογος: Το ένδυμα στη σκηνή και την οθόνη..... 5

Ρένα Γεωργιάδου

Θεατρικό έργο (τραγωδία, δράμα, κωμωδία) - Σενάριο:

Μεγάλες διαφορές, ελάχιστες ομοιότητες..... 9

Παύλος Θανόπουλος

Η σκηνογραφία / ενδυματολογία στη σύγχρονη όπερα: προβλήματα και λύσεις 17

Κωνσταντίνος Χατζηαντωνίου

Έρευνα της ιστορικής ανδρικής ενδυμασίας στη Σαουδική Αραβία μετά το 1800 με σκοπό τη δημιουργία θεατρικών κοστούμιών για τις εσωτερικές παραγωγές του King Abdulaziz Center for World Culture (Ithra) 27

Ευαγγελία Άντζακα-Βέη

Αρχαϊκόν ένδυμα ή χρυσή σιγούνα; Τα κοστούμια για τους ελληνικούς χορούς στο Λύκειο των Ελληνίδων (1911-1925) 37

Χρυσάνθη Μάντακα

Η ταυτότητα της έκθεσης «Τα κοστούμια αφηγούνται ιστορίες για πρόσωπα, εποχές και βίους» στο φεστιβάλ της Μονής Λαζαριστών (2014) 51

Πρόλογος

Το ένδυμα στη σκηνή και την οθόνη

Η 6η Ημερίδα Ενδυμασιολογίας διοργανώθηκε τον Φεβρουάριο του 2017. Σηματοδοτήθηκε από μια αλλαγή ορόσημο: τη λειτουργία του νέου χώρου εκδηλώσεων του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος και της Ελληνικής Εταιρείας Ενδυμασιολογίας στην οδό Κανάρη 4, στην Αθήνα. Η 6η Ημερίδα ήταν η πρώτη που πραγματοποιήθηκε σε αυτόν τον χώρο, εγκαινιάζοντας μια σειρά εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων: διαλέξεις, μαθήματα, παρουσιάσεις, συζητήσεις, κ.ά. Επιπλέον, στον χώρο «Κανάρη 4» διοργανώθηκαν και όλες οι ημερίδες που ακολούθησαν, μέχρι την αναγκαστική διακοπή λειτουργίας του χώρου λόγω της πανδημίας το 2020.

Πιστεύοντας ότι η διοργάνωση της ημερίδας είναι μια ευκαιρία για τα μέλη να ενημερωθούν για τις δραστηριότητες και την έρευνα των συναδέλφων τους, το θέμα της 6ης Ημερίδας ήταν «Το ένδυμα στη σκηνή και την οθόνη» και στόχευε στην ανάδειξη του ερευνητικού έργου των μελών στον τομέα της ενδυματολογίας στις παραστατικές και οπτικοακουστικές τέχνες. Τα μέλη της Εταιρείας παρουσίασαν πρωτότυπη έρευνα σχετική με το θεατρικό, τηλεοπτικό ή κινηματογραφικό κοστούμι και μίλησαν για τη δουλειά τους με αφορμή κάποια συγκεκριμένη παραγωγή, ή παρουσίασαν σχετικές εκθέσεις που έχουν επιμεληθεί ή θέματα διαχείρισης συλλογών θεατρικών κοστούμιών.

Όπως καταδεικνύεται στο παρόν τεύχος, οι θεματικές που καλύφθηκαν στην ημερίδα αφορούσαν τόσο ιστορικά παραδείγματα, όπως αυτό που μελετά η Ευαγγελία Άντζακα-Βέη, όσο και τη σύγχρονη δημιουργία, όπως η παρουσίαση του Παύλου Θανόπουλου για το καλλιτεχνικό του έργο, αλλά και έργα νέων σκηνογράφων που αποτελούν τη μελλοντική γενιά ενδυματολόγων, θέμα που ανέδειξε η Χρυσάνθη Μάντακα στην εισήγησή της. Στην 6η Ημερίδα εκπροσωπήθηκε, επίσης, το ερευνητικό έργο μελών της Ελληνικής Εταιρείας Ενδυμασιολογίας που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό, όπως ο Κωνσταντίνος Χατζηαντωνίου, του οποίου η εισήγηση αφορά τη Σαουδική Αραβία, και η Σοφία Παντουβάκη, η οποία ανέλυσε παραδείγματα νέων μεθοδολογικών προσεγγίσεων, διαμέσου των ερμηνευτών, για τον σχεδιασμό θεατρικών κοστούμιών με παραδείγματα από τη Φινλανδία. Λόγω άλλων υποχρεώσεων η εισήγησή της δεν ήταν δυνατό να συμπεριληφθεί στην παρούσα έκδοση. Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά θα θέλαμε να κάνουμε στην παρουσίαση της Ρένας Γεωργιάδου, η οποία συμμετείχε για πρώτη φορά σε ημερίδα της Εταιρείας. Με αφετηρία παραδείγματα από το πλούσιο ενδυματολογικό της έργο, ανέλυσε τις διαφορετικές προσεγγίσεις που απαιτούνται στον σχεδιασμό κοστούμιών στο θέατρο, τον κινηματογράφο και την τηλεόραση.

Ο χρόνος που μεσολάβησε από την ημέρα διεξαγωγής της 6ης Ημερίδας έφερε, δυστυχώς,

6| δύο ανθρώπινες απώλειες συναδέλφων μας, σχετικών με το αντικείμενο της συγκεκριμένης ημερίδας. Η πρώτη αφορά τη σκηνογράφο-ενδυματολόγο και ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Ενδυμασιολογίας Ρένα Γεωργιάδου, η οποία έφυγε ξαφνικά από τη ζωή τον Αύγουστο του 2019. Η εισήγησή της διασώθηκε ηχογραφημένη και συμπεριλαμβάνεται στο παρόν τεύχος. Η δεύτερη απώλεια, τον Δεκέμβριο του 2019, ήταν εκείνη της σκηνογράφου-ενδυματολόγου Γιούλας Ζωιοπούλου. Παρά το βαρύ της πρόγραμμα, η Γιούλα ήταν πάντα παρούσα στις συνελεύσεις, τις ημερίδες και τις διαλέξεις μας κάνοντας πάντα, με την έμφυτη ευγένειά της, ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Αν και ήμασταν στη διαδικασία προετοιμασίας μιας παρουσίασης του έργου της, με έμφαση στον τρόπο που προσέγγισε τη μόδα του ελληνικού μεσοπολέμου και των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων μέσα από τις δουλειές της σε ταινίες («Μικρά Αγγλία, Το τελευταίο σημείωμα») και τηλεοπτικές σειρές («Άγριες μέλισσες»), δυστυχώς δεν μπορέσαμε να την πραγματοποιήσουμε. Θα τη θυμόμαστε για την ενεργή παρουσία της και τις εξαιρετικές και βραβευμένες δουλειές της στον κινηματογράφο και την τηλεόραση.

Το τεύχος αυτό αφιερώνεται στη μνήμη τους.

Σοφία Παντουβάκη - Μυρσίνη Πήχου

Ρένα Γεωργιάδου

Σκηνογράφος-Ενδυματολόγος

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε σκηνογραφία, ενδυματολογία και ιστορία της τέχνης στην Σχολή Καλών Τεχνών της Ρώμης και ξένες γλώσσες στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης.

Η πρώτη της επαγγελματική σκηνογραφία στο θέατρο χρονολογείται το 1966, χρονιά κατά την οποία σχεδίασε τα σκηνικά του έργου του Λουίτζι Πιραντέλλο «Κυρία Μάρλι» (σκηνοθεσία Αλέξης Σολωμός), για λογαριασμό της Ελληνικής Σκηνής της Άννας Συνοδινού. Στη συνέχεια σχεδίασε σκηνικά και κοστούμια για περισσότερες από 120 παραστάσεις σε έργα τόσο του διεθνούς όσο και του ελληνικού δραματολογίου.

Συνεργάστηκε με όλες τις κρατικές σκηνές (Εθνικό Θέατρο, Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, Εθνική Λυρική Σκηνή, Δημοτικά Περιφερειακά Θέατρα) και με πολλούς ιδιωτικούς θιάσους (θίασος Αντιγόνης Βαλάκου-Αλέκου Αλεξανδράκη, θίασος Γιώργου Κιμούλη, θίασος Βάσιας Παναγοπούλου, θέατρο «Κάτω από τη Γέφυρα», κ.ά.). Στο πλαίσιο των παραπάνω συνεργασιών, δούλεψε με τους περισσότερους Έλληνες σκηνοθέτες: Κωστή Μιχαηλίδη, Θάνο Κωτσόπουλο, Ανδρέα Φιλιππίδη, Νίκο Χατζίσκο, Μήτσο Λυγίζο, Αλέξη Σολωμό, Σπύρο Ευαγγελάτο, Κώστα Τσιάνο, Ανδρέα Βουτσινά, Γιώργο Θεοδοσιάδη, Ντίνο Δημόπουλο, Γιώργο Μεσσάλα, Γιώργο Ρεμούνδο, Στέλιο Παπαδάκη, Νίκο Ραφτόπουλο, Κανέλλο Αποστόλου, Πέρη Μιχαηλίδη, κ.ά.

Είναι η πρώτη γυναίκα σκηνογράφος που σχεδίασε σκηνικό παράστασης που παρουσιάστηκε στο Ωδείο Ηρώδου Αττικού («Ιφιγένεια η εν Ταύροις» του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Γιώργου Θεοδοσιάδη, ΚΘΒΕ, 1972).

Το 1975 ορίστηκε υπεύθυνη τεχνικού τομέα της κρατικής μονάδας στο περιοδεύον «Άρμα Θέσπιδος». Το 2001, ύστερα από τριανταπέντε χρόνια αδιάλειπτης ενασχόλησης με τη σκηνογραφία, έγινε η πρώτη γυναίκα υπεύθυνη τεχνικού τομέα του Εθνικού Θεάτρου.

Από το 1969 έως το 1973 δούλεψε για την ιταλική κρατική τηλεόραση RAI χάρη στην ιταλική υποτροφία ENI. Σχεδίασε επίσης σκηνικά και κοστούμια για μεγάλες τηλεοπτικές παραγωγές, όπως «Το τελευταίο αντίο» (σκηνοθεσία Γιάννης Διαμαντόπουλος), «Κόντρα στον Άνεμο», «Ο κατάδικος», «Ο κίτρινος φάκελος», «Πρόβα νυφικού», «Η αγάπη άργησε μια μέρα» (όλες σε σκηνοθεσία Κώστα Κουτσομύτη), κ.ά.

Το διάστημα 1965-1968 δίδαξε στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο-Σχολή Δοξιάδη. Την εικοσαετία 1988-2008 δίδαξε σκηνογραφία στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου.

Τιμήθηκε με το βραβείο σκηνογραφίας και ενδυματολογίας «Πρόσωπα του '97» της εφημερίδας «Έθνος» για τη δουλειά της στην τηλεοπτική σειρά «Η αγάπη άργησε μια μέρα» (σκηνοθεσία Κώστας Κουτσομύτης, 1997).

**Ευχαριστούμε τον Νίκο Σαριδάκη για τη συμβολή του στη σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος.*

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε σκηνογραφία και ενδυματολογία στη Σχολή Δοξιάδη και στη Σχολή Κινηματογράφου Λ. Σταυράκου απ' όπου αποφοίτησε το 1985.

Έχει υπογράψει τα σκηνικά ή/και τα κοστούμια –άλλοτε μόνο τα σκηνικά ή μόνο τα κοστούμια και άλλοτε και τα δύο– για 27 ταινίες μεγάλους μήκους και 31 τηλεοπτικές σειρές, μεταξύ των οποίων –ενδεικτικά– οι «Αέρινες σιωπές» (2000), «Στο παρά πέντε» (2006, 2007), «Εργαζόμενη γυναίκα» (2008), «Εθνική Ελλάδα» (2014). Επίσης, συνεργάστηκε με ιδιωτικούς θιάσους στο θέατρο για 16 παραγωγές, σε έργα σύγχρονου κυρίως ρεπερτορίου, με σκηνοθέτες τους Γιώργο Αρμένη, Γρηγόρη Καραντινάκη, Γιάννη Οικονομίδη, κ.ά.

Έχει βραβευτεί με βραβείο σκηνογραφίας το 1993 για τις μικρού μήκους ταινίες «Άβαξ» (σκηνοθεσία Νίκος Γραμματικός) και «Οι μοναχικές γυναίκες είναι επικίνδυνες» (σκηνοθεσία Κωστούλα Τωμαδάκη). Το 1994 έλαβε το βραβείο ενδυματολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης για τις ταινίες «Απ' το χιόνι» (σκηνοθεσία Σωτήρης Γκορίτσας), «Η εποχή των δολοφόνων» (σκηνοθεσία Νίκος Γραμματικός) και «Η αυλή με τα σκουπίδια» (σκηνοθεσία Θανάση Σκρουμπέλου). Το 2003 έλαβε βραβείο σκηνογραφίας από το Υπουργείο Πολιτισμού στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης για την ταινία «Βασιλιάς» (σκηνοθεσία Νίκος Γραμματικός) και επίσης κατέκτησε βραβείο σκηνογραφίας στα Τηλεοπτικά Βραβεία «Πρόσωπα 2003» για τα σκηνικά στην τηλεοπτική σειρά «Κάτω από την Ακρόπολη» (σκηνοθεσία Γιάννης Βασιλειάδης). Το 2005 απέσπασε το Ειδικό Βραβείο Καλλιτεχνικής Αριότητας στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Καΐρου για την ταινία «Rakushka» (σκηνοθεσία Φωτεινή Σισκοπούλου), ενώ το 2010 κατέκτησε ξανά βραβείο σκηνογραφίας στα «Πρόσωπα 2010» για τη σκηνογραφία στην τηλεοπτική σειρά «Καρυωτάκης» (σκηνοθεσία Τάσος Ψαρράς).

Το 2014 κέρδισε το Βραβείο Ενδυματολογίας από την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου για την ταινία «Μικρά Αγγλία» σε σκηνοθεσία του Παντελή Βούλγαρη, και το 2017 το Βραβείο Ενδυματολογίας για τη «Ρόζα της Σμύρνης» σε σκηνοθεσία του Γιώργου Κορδέλα. Υπέγραψε, επίσης, τα κοστούμια της ταινίας «Το τελευταίο σημείωμα» του Παντελή Βούλγαρη, για τα οποία έλαβε για ακόμη μία φορά το Βραβείο Ενδυματολογίας από την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου το 2018.

Δείγμα της πρόσφατης ενδυματολογικής δουλειάς της στο θέατρο είναι οι παραστάσεις «Το μάθημα» (2016), «Blackbird/Το μαυροπούλι» (2016), «Στέλλα κοιμήσου» (2018) και «Ο Πατέρας» (2018). Τελευταία της δουλειά ήταν η ενδυματολογική επιμέλεια στο τηλεοπτικό σίριαλ «Άγριες Μέλισσες».